

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive study) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ลักษณะประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ที่อยู่ในชมรมผู้ติดเชื้อ และทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 109 ราย โดยกลุ่มตัวอย่างมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ

1. เป็นสมาชิกชมรมผู้ติดเชื้อในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทย มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์
3. ยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับ อายุ เพศ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว ที่อยู่ปัจจุบัน อาชีพ รายได้และรายจ่าย หนี้สิน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม และแหล่งหรือบุคคลที่ได้รับการช่วยเหลือ
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ซึ่งสุลลันหา ยัมแย้ม (2544) ได้แปลและดัดแปลง จากแบบประเมินคุณภาพชีวิตของเฟอร์รานส์ (Ferrans, 1997) โดยมีเนื้อหาครอบคลุมในองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ประกอบด้วยข้อคำถาม 39 ข้อ ซึ่งข้อสุดท้ายเป็นการประเมินคุณภาพชีวิต โดยรวม 1 ข้อ (ไม่ได้นำมาคิดคะแนนในรายด้านและรายข้อ) และอีก 38 ข้อ ประกอบด้วยคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ และได้นำมาคิดเป็นคะแนนรายด้านและรายข้อ ดังนี้

- 1) ด้านสุขภาพและการทำหน้าที่ของร่างกาย มีจำนวนข้อคำถาม 11 ข้อ
- 2) ด้านภาวะจิตใจและจิตวิญญาณ มีจำนวนข้อคำถาม 10 ข้อ
- 3) ด้านสังคมและเศรษฐกิจ มีจำนวนข้อคำถาม 11 ข้อ
- 4) ด้านครอบครัวมีจำนวนข้อคำถาม 6 ข้อ

แบบประเมินนี้ในแต่ละข้อคำถามประกอบด้วยการประเมิน 2 ประเด็นโดยให้ผู้คิดชื่อ เอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์เลือกตอบตามความรู้สึกของตนเอง ได้แก่ความพึงพอใจและการให้ความสำคัญต่อข้อความในแต่ละข้อ

ประเด็นแรก คือความพึงพอใจ เพื่อถามว่าผู้คิดชื่อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์พึงพอใจต่อองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของชีวิตมากน้อยเพียงใด ซึ่งคำตอบแบ่งออกเป็น 6 ระดับดังนี้ คือ

ไม่พึงพอใจอย่างมากที่สุด หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นท่านรู้สึกไม่พึงพอใจอย่างมากที่สุด

ไม่พึงพอใจอย่างมาก หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นท่านรู้สึกไม่พึงพอใจอย่างมาก

ไม่พึงพอใจเล็กน้อย หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นท่านรู้สึกไม่พึงพอใจเล็กน้อย

พึงพอใจเล็กน้อย หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นท่านรู้สึกพึงพอใจเล็กน้อย

พึงพอใจอย่างมาก หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นท่านรู้สึกพึงพอใจอย่างมาก

พึงพอใจอย่างมากที่สุด หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นท่านรู้สึกพึงพอใจอย่างมากที่สุด

อย่างมากที่สุด

สำหรับการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถาม แบ่งออกเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ ดังนี้ คือ

ไม่พึงพอใจอย่างมากที่สุด เท่ากับ 1

ไม่พึงพอใจอย่างมาก เท่ากับ 2

ไม่พึงพอใจเล็กน้อย เท่ากับ 3

พึงพอใจเล็กน้อย เท่ากับ 4

พึงพอใจอย่างมาก เท่ากับ 5

พึงพอใจอย่างมากที่สุด เท่ากับ 6

ประเด็นที่สอง คือความสำคัญ เพื่อถามว่าในแต่ละองค์ประกอบของชีวิตมีความสำคัญต่อผู้คิดชื่อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์มากน้อยเพียงใด ซึ่งคำตอบแบ่งออกเป็น 6 ระดับดังนี้ คือ

ไม่สำคัญอย่างมากที่สุด หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นไม่สำคัญอย่างมากที่สุด

ไม่สำคัญอย่างมาก หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นไม่สำคัญอย่างมาก

ไม่สำคัญเล็กน้อย หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นไม่สำคัญเล็กน้อย

สำคัญเล็กน้อย หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นสำคัญเล็กน้อย
 สำคัญอย่างมาก หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นสำคัญอย่างมาก
 สำคัญอย่างมากที่สุด หมายถึง สภาพหรือกิจกรรมนั้นสำคัญอย่างมากที่สุด
 สำหรับการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถาม แบ่งออกเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ
 ดังนี้ คือ

ไม่สำคัญอย่างมากที่สุด	เท่ากับ 1
ไม่สำคัญอย่างมาก	เท่ากับ 2
ไม่สำคัญเล็กน้อย	เท่ากับ 3
สำคัญเล็กน้อย	เท่ากับ 4
สำคัญอย่างมาก	เท่ากับ 5
สำคัญอย่างมากที่สุด	เท่ากับ 6

การคิดคะแนน ทั้งคะแนนโดยรวมและรายด้าน โดยนำค่ามัธยฐานซึ่งมีค่าเท่ากับ 3.5 มาลบออกจากคะแนนความพึงพอใจในแต่ละข้อ เพื่อให้คะแนนความพึงพอใจเข้าสู่ค่ากลาง แล้วนำคะแนนที่ได้มาคูณกับคะแนนด้านความสำคัญในข้อเดียวกัน หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้ในแต่ละข้อมารวมกัน แล้วหารจำนวนข้อทั้งหมดหรือรายด้าน คะแนนที่เป็นไปได้อยู่ในช่วง -15 ถึง 15 จึงต้องนำมาบวกด้วย 15 เพื่อให้คะแนนที่ได้มีค่าเป็นบวก ค่าคะแนนที่ควรจะเป็นทั้งรายด้านและโดยรวม คือ 0 – 30 คะแนน แบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็น 5 ระดับ ตามระดับคะแนนโดยใช้เกณฑ์การแบ่งแบบอัตรภาคชั้น ดังนี้

คะแนน 00.00 – 6.00	คะแนน หมายถึง	คุณภาพชีวิตต่ำที่สุด
คะแนน 06.01 – 12.00	คะแนน หมายถึง	คุณภาพชีวิตต่ำ
คะแนน 12.01 – 18.00	คะแนน หมายถึง	คุณภาพชีวิตปานกลาง
คะแนน 18.01 – 24.00	คะแนน หมายถึง	คุณภาพชีวิตสูง
คะแนน 24.01 – 30.00	คะแนน หมายถึง	คุณภาพชีวิตสูงที่สุด

การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การหาความเที่ยงตรง (validity) ของเครื่องมือสำหรับแบบวัดคุณภาพชีวิตนั้น ได้รับการตรวจความเที่ยง จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านและได้การคำนวณหาดัชนีความตรงของเนื้อหา (content validity index) ได้เท่ากับ 0.88 (สุสัณหา ยิ้มแย้ม, 2544)

การหาความเชื่อมั่น (reliability) สำหรับแบบประเมินคุณภาพชีวิตนั้นได้รับการหาความเชื่อมั่นกับกลุ่มประชาชนทั่วไปในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 10 ราย โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนนาค เท่ากับ 0.96 (สุสัณหา ยิ้มแย้ม, 2544) และในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแบบประเมินคุณภาพชีวิตนี้ไปใช้กับผู้คิดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ ในเขตอำเภอเถิน และอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 ราย แล้วนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนนาค เท่ากับ 0.86

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้อธิบายถึงการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการศึกษาคั้งนี้ อย่างละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ขั้นตอนในการวิจัย รวมทั้งการเก็บรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างอย่างเคร่งครัด หากมีการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างไม่ว่าเพื่อประสงค์ใด ๆ ก็ตาม จะต้องได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มตัวอย่างก่อนเสมอ และกลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวออกจากการศึกษาในคั้งนี้ได้ตามความต้องการ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ศึกษาทราบ เมื่อผู้คิดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ยินยอมเข้าร่วมในการศึกษาคั้งนี้ลงนามในแบบฟอร์มการพิทักษ์สิทธิ

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาคำเนิการรวบรวมข้อมูลพร้อมผู้ช่วยสัมภาษณ์ 2 ท่าน ได้มีขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคั้งนี้

1. ผู้ศึกษานำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงประธานชมรมผู้คิดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ แนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มสมาชิกชมรมผู้คิดเชื้อ เขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. ผู้ศึกษาขอความร่วมมือจากประธานชมรมให้นัดหมายและประสานงานกับสมาชิกชมรมเพื่อประชุมชี้แจงขอความร่วมมือและวางแผนร่วมกันในการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้
3. ผู้ศึกษาทำการอบรมผู้ช่วยสัมภาษณ์ จำนวน 2 ท่าน โดยชี้แจงรายละเอียดและทำความเข้าใจแก่ข้อคำถามในแบบวัดทั้งหมด รวมทั้งขั้นตอนวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง

แล้วให้ทดลองฝึกปฏิบัติจนมีความเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้ศึกษาเลือกและขอความร่วมมือจากผู้ช่วยสัมภาษณ์ครั้งนี้จำนวน 2 ท่าน ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดคุณสมบัติผู้ช่วยสัมภาษณ์ไว้ดังนี้ คือ เป็นพยาบาลหรือนักวิชาการสาธารณสุขและหรือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและมีความสนใจและต้องการเข้าร่วมการศึกษา

3.2 การเตรียมผู้ช่วยสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ผู้ศึกษาจัดทำเอกสารหรือคู่มือในการศึกษาแก่ผู้ช่วยสัมภาษณ์

3.2.2 ประชุมกลุ่มเพื่ออธิบายความเป็นมาของการศึกษา วัตถุประสงค์และความสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.3 อธิบายรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์ (โดยใช้คู่มือที่ผู้ศึกษาจัดทำประกอบการอธิบาย) วิธีสัมภาษณ์ และวิธีการบันทึกคำตอบแต่ละข้อ

3.2.4 ผู้ศึกษาสาธิตวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่การแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ในการศึกษา การขอความร่วมมือ วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์และวิธีการจดบันทึกคำตอบ

3.2.5 ผู้ศึกษาให้ผู้ช่วยสัมภาษณ์ทดลองสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งการจดบันทึกคำตอบลงในแบบสัมภาษณ์ โดยที่ผู้ศึกษาร่วมฟังและสังเกตการสัมภาษณ์ รวมทั้งจดบันทึกคำตอบลงในแบบสัมภาษณ์อีก 1 ฉบับ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ ผู้ช่วยสัมภาษณ์บันทึกคำตอบมาตรวจสอบคำตอบกับแบบสัมภาษณ์ของผู้ศึกษาที่บันทึกไว้ว่าตรงกันทั้งหมดหรือไม่ กรณีถ้าคำตอบไม่ตรงกันกับผู้ศึกษา ผู้ศึกษาจะอธิบายเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้ช่วยสัมภาษณ์เข้าใจไม่ตรงกัน หลังจากนั้นจึงให้ผู้ช่วยสัมภาษณ์ สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างรายใหม่ต่อไป และตรวจสอบคำตอบเช่นเดียวกันนี้อีก จนกว่าผู้ช่วยสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์และบันทึกคำตอบ ได้ตรงกันกับผู้ศึกษาทั้งหมด ผู้ศึกษาจึงจะให้ผู้ช่วยสัมภาษณ์เริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาและผู้ช่วยสัมภาษณ์ในการศึกษาร่วมกันสัมภาษณ์สมาชิกชมรมผู้ติดเชื้อตามแผนที่กำหนดไว้

4.1 ทุกครั้งก่อนทำการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาและผู้ช่วยสัมภาษณ์จะอธิบายในเรื่องของการพิทักษ์สิทธิและให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความยินยอมเข้าร่วมการศึกษาโดยการลงนามยินยอม แล้วจึงดำเนินการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลแบบตัวต่อตัว

4.2 กรณีที่เป็นวันประชุมกลุ่มประจำเดือนของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาและผู้ช่วยสัมภาษณ์ในการศึกษาจะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 3 คน แล้วทำการสัมภาษณ์ โดยให้กลุ่มตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์แต่ละราย คัดสินใจเลือกประเมิน

คุณภาพชีวิตด้วยตนเอง และทุกครั้งในขณะที่สัมภาษณ์จะไม่อนุญาตให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ซักถามหรือ
 ปรีไยาระหว่างกันและกัน นอกจากการซักถามผู้ศึกษาและผู้ช่วยสัมภาษณ์ในการศึกษา เพื่อความ
 เข้าใจในข้อคำถามที่กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น โดยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ในสถานที่หรือห้องที่จัดไว้
 อย่างเหมาะสม

4.3 ในกรณีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ ผู้ศึกษาและผู้ช่วย
 สัมภาษณ์ในการศึกษา จะอ่านข้อคำถามทีละข้อ แล้วให้กลุ่มตัวอย่างตอบ ผู้ศึกษาและผู้ช่วย
 สัมภาษณ์ในการศึกษาจะบันทึกคำตอบลงในแบบสัมภาษณ์

4.5 ในกรณีที่สมาชิกชมรมผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์บางรายไม่สามารถมาให้
 สัมภาษณ์ได้ตามแผนที่กำหนดไว้ เช่น กรณีเจ็บป่วย ผู้ศึกษาจะติดต่อตามไปสัมภาษณ์ที่บ้านของ
 สมาชิกผู้นั้นเอง

4.6 ทุกครั้งหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์แล้ว ได้ตรวจสอบความถูกต้องและความ
 ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์ หากพบว่าไม่สมบูรณ์ จะติดตามสัมภาษณ์เพิ่มเติมจนสมบูรณ์ แล้ว
 นำมาจัดเรียงเลขลงทะเบียนและการลงรหัส

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความครบถ้วนและ
 ความถูกต้องแล้วนำไปวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Statistical
 Package for the Social Science for Window (SPSS for Windows) มีวิธีวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ โดยการแจกแจงหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมและแต่ละด้าน
3. วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคล การช่วยเหลือสนับสนุน และคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หากพบความสัมพันธ์จะทดสอบเชฟเฟ้ (Scheffé)